

Inkább megérteni, mint ítélezni – iskolai élő könyvtár Komlón

2016. december 7-én iskolánk, a komlói Nagy László Gimnázium és a Pécsi Tudományegyetem KPVK Könyvtár Tanszékének közös szervezésében valósult meg egy közel 5 órás érzékenyítő program, Élő Könyvtár címmel. A rendezvény keretében diákjaink olyan társadalmi csoportok, kultúrák képviselőivel folytathattak személyes hangvételű, kiscsoportos beszélgetéseket, akik felé gyakorta előítéletekkel fordulunk, sztereotípiákban, sok téves információval tűzdelve gondolkodunk róluk. Írásunkban a program pozitív tapasztalatairól, az olvasóként részt vevő diákok élményeiről számolunk be.

Milyen volt kölcsönözni és meghallgatni az „élő könyveket”? *Megdöbbenő.* Mert ezek az emberek nem szerepet játszottak, hanem valóban megélték mindazt, amit elmeséltek nekünk. „Könyvek”, amelyek megszólaltak. Köztük fogyatékkal élők: mozgássérültek, vakok, gyengén látók, siketek, továbbá józan szenvedélybetegek, melegek, leszbikusok, illetve bizonyos vallások vagy etnikai csoportok, szubkultúrák képviselői.

És hogyan reagáltak rá a diákok? „Amikor először bejelentette az osztályfőnökünk az „Élő Könyvtár” programot, nagyon izgatott lettem, nagyon megtetszett az a gondolat, hogy más, idegen emberektől lehet kérdezni, ők pedig mindenre őszintén válaszolnak majd. Nem is kellett csalódnom. Igaz, én túlságosan zavarban voltam, egy kérdés sem jutott az eszembe, de az osztálytársaim kérdéseire mindegyikük habozás nélkül válaszolt.” (B. Bereniké) „Annyi élmény ért abban a pár órában, hogy az ember nehezen találja a megfelelő szavakat. Mégiscsak talán a legjobb az lesz, ha az elején kezdem. Amikor először hallottunk erről a lehetőségről az osztályfőnökünkötől, nem tudtuk, mire számítsunk, azonban egy dologban biztosak voltunk: hallani szeretnénk ezeknek az embereknek a történeteit.” (Sz. Dalma)

Az első alkalommal józan szenvedélybeteget „kaptam”, mert könyvtárostanárként csak azoknak a beszélgetéseit tudtam meghallgatni, akik a könyvtárba és az olvasóterembe ültek be beszélgetni, míg más csoportok egy-egy tanteremben ültek le a választott könyvükkel. István 27 évet (!) drogozott. A szere valamilyen mákszármazék (ópium, morfium) volt, főleg a heroin. Hogy jutott ideig? Terhelt családból származott, apja

alkoholizmusa miatt lenézte az alkoholt. Amikor megszületett, már hátránnyal indult. Amíg normális esetben egy kisbaba nullán van, addig ő – ahogy a hozzá hasonló tízezrek – negatív „csúszással” kezdte meg az életét. Meglopta a szüleit, lopott bármilyen boltból, prostituálta magát, csak hogy a mindennapi adagja meglegyen. És végül mi bírta rá, hogy elszakadjon a drogtól? Rengetegen meghaltak már körülötte, egyetlen barátja maradt, együtt kerültek be a toxikológiára. A mellette lévő ágyban feküdt, amikor meghalt. Ez Istvánt annyira megviselte, hogy elhatározta: túllövi magát, azaz öngyilkos lesz. Amikor kiengedték a toxikológiáról, elkezdte mindenfélével belőni magát. Míg végül elkapták a rendőrök. Berakták hátra az autóba, de ő azt hitte, hogy bezárták, és ki akart szabadulni. Amikor kijózanodott, belenézett a tükörbe és látta, hogy egy 60 kilós öregember néz vissza rá. Akkor ment el a rehabilitációs intézetbe. Ehhez teljesen el kellett szakadnia korábbi környezetétől, Szegedtől.

A következő élménybeszámoló F. Laurától származik:

„A beszélgetések hatása egyértelműen érzékelhető volt. Néhány társam és tanárom kisírt szemekkel tért vissza az egyik beszélgetésről. Számomra leginkább emberi sorskérdéseket vetett fel az Élő Könyvtár. Az általunk hallgatott – ma már tiszta, de korábban kábítószer-függőségben élő – férfi születése óta olyan helyzetben élt, amelyből egyenes út vezetett a szenvedélybetegség felé. Tanúja volt saját barátja halálának, utálta azt az embert, akivé vált, számtalanszor próbált leszokni a drogról, és többször is véget akart vetni a saját életének.

Számomra mégis a legmeghatározóbb maga a gyógyultság és a „gyógyultnak maradni” akarás volt. Sok diáknak ahhoz sincs akaratereje, hogy megtartsa az elégséges osztályzatát, vagy heti rendszerességgel végezzen testmozgást. A helytelen mikro döntéseink többünket rossz irányba sodornak. Hibákat követünk el, amelyeknek nem is érzékeljük a súlyát mindaddig, amíg valami nagyobb baj nem történik. Nem kellene elüldögnünk a saját életünk mocsarában, a sorsot hibáztatni a minket ért csapásokért és kudarcokért, hanem akaraterejével és eltökéltséggel harcolni azért, hogy jobbá váljunk. Az általunk elért eredmények boldogabb, elégedettebb és magabiztosabb emberré tesznek bennünket.”

Kicsit rövidebben, de annál lényegre törőbben fogalmaz P. Sára: „A józan drogos férfi nagy hatással volt rám. Nagyon megindított, hogy teljesen megnyílt előttünk, minden kérdésre válaszolt, még azokra is, amik láthatóan kényelmetlenül érintették. A találkozás előtt nem gondoltam volna, hogy ilyen embertől is lehet tanulni, pedig igen: akaratot, bizalmat, kitartást.”

„Nyilván az emberek többsége elveti azon társait, akik káros szerekhez nyúlnak. Megszólják őket, pedig – mint mindennek – ennek is van valami háttere, és amíg nem ismerjük a történetüket, csak számkivetett „alja” népek tartjuk őket. Az Élő könyvtár programnak köszönhetően volt lehetőségem beszélgetni egy középkorú férfival. Istvának hívták. Ahogy ott ültem, hallgattam az életét, borzongva tettem fel neki kérdésemet: miért? Elmesélt mindent. Nem egy barátját veszítette el, és ha csak belegondolok, hogy ez az ember több mint húsz évig, nap mint nap nyúlt tudatmódosító szerekhez, én pedig még csak 19 éves vagyok... István sem hitte, hogy az emberek ismét befogadják maguk közé, de kellemesen csalódott. Az elvonó sikeres volt, és mára normális életet él. Van munkája, felszedett pár kilót, a fogai épek, de ami a legfontosabb: drogok nélkül telnek a napjai.” (F. Violet)

Könyvtáros hallgatók az olvasószolgálaton – a diákok kikölcsönzik az élő könyveket

„Számomra egyértelmű volt, hogy a mai világunk egyik legnagyobb akadályát érintő kérdést, a függőséget szeretném kicsit kivesézni. Egy nagyon rendes férfit kaptunk meg „könyvként”. Egy rokonszenves, de elég megviselt testi és lelki világú ember állt velünk szemben. Sokunkat már az elejétől sokkhatásként ért és a sírás kerülgetett, ahogy mesélte az életét.(...) A történet végén elmondta, hogy amikor először tiszta volt a tudata, nem ismerte meg magát, hiszen a tudatában még a fiatal énkép létezett. Az elmúlt húsz év tudatmódosítása kegyetlenül hatott rá. Nagyon erősnek és határozottnak tartom, hogy most már több mint 3 éve él gyilkos szerek nélkül, és már előadásokat is képes tartani, hogy a történetéből okulva, ha már tízből egy emberen is segít – életet mentett gyakorlatilag.” (Sz. Dalma)

A következő élő könyv, Fruzsini szintén terhelt család sarja. Bár kívülről mindez nem látszott, úgy tűnt, minden a legnagyobb rendben van. Szintén józan szenvedélybeteg, aki már sohasem lesz egészséges. Mindennap el kell mondania, hogy hány napja „tiszta”. Még nem fejezte be az általános iskolát, már ivott. Aztán rátért a gyógyszerre és arra ivott, plusz a drogokra, nem volt válogatós, jöhetett bármi: speed, extasy, LSD. Sokszor csapódott dílerekhez, mert akkor nem volt gondja a drogokra. Az alkoholisták gyerekei a mintáik miatt felnőttként gyakran depressziósok, társfüggőséggel és anyagi kiszolgáltatottsággal küzdenek. A lányra mindhárom igaz volt. Emlékszik egy esetre, amikor a testvére azt mondta, hogy az anyukájuknak infarktusa van, és nagyon gyorsan kell jönnie. Így tudták kirángatni arról a helyről, ahol – valószínűleg – Ginát kaphatott és megerőszkolták. Azt tudni lehet, hogy a drogosok mindegyikénél minden út vége ugyanaz: börtön, intézet vagy halál. A lánynak is el kellett szakadnia korábbi lakhelyétől, Debrecentől. Ez alapszabály: nem szabad visszaengedni a korábbi „jászsóterére”, ahol nem tudott „nem” mondani, azzal a hellyel meg kell szakítania a kapcsolatot.

Diákunk, M. Stella ezt írta róla: „Számomra hihetetlenül megindító volt néhány pillanat. Sokan a könnyeinkkel küszködtünk. Remek lehetőség volt arra, hogy rájöjünk, milyen szörnyűségek is vannak ezen a világon. Ilyenkor az ember kicsit átértékeli a dolgokat maga körül. Elgondolkodik azon, hogy egy rossz döntés árán tönkremehet a hátralévő életünk. Szerencsére a józan szenvedélybeteggel nem ez történt.”

Tömeges olvasói érdeklődés az LGBTQ-könyvek iránt

Martin transzvesztita élő könyv volt. Egy kis fogalommagyarázattal kezdtük, hogy mi a transznenő és a transzvesztita között a különbség. A transznenő egyszerűen rossz testbe született: fiúk, akik lányoknak érzik magukat, és fordítva. Ők azok, akik átoperáltatják magukat. A transzvesztitának örömet jelent a másik nem ruháiba belebújni. Ennek több „fokozata” van. Az egyik a „cross-dresser” (átöltöző) szereti, ha az ellenkező nem ruháit hordhatja. Normális heteroszexuális életet élhet, még gyermeke is lehet, de a városban az ellentétes neműként jelenik/jelenhet meg. A másik a „drag queen” (pucckirály) is beöltözik a másik nem ruháiba, de csak azért, hogy szórakoztasson. Egyszerűen ez egy színpadi „műfa”. (Sokan nem tekintik őket transzvesztitának.) Martin azt mondta, hogy mindig megnyugodott, amikor megtalálta a megfelelő fogalmat, amelyben dolgozni, élni tud.

Mellette ott volt Matyi, szexuális orientáció alapján más, meleg. Utálja azokat, akik rátesznek egy lapáttal a melegségükre, és nyafogós hangon beszélnek, jellegzetes kézmozdulatokat használnak. Tanárként inkább átmentem az olvasóterembe, mert a diákok nem mertek volna előttem „belelapozni a könyvbe”. „Én abba a csoportba kerültem, ahol három fiatal mesélt magáról. Egy leszbikus, egy meleg és egy transzvesztita „könyvet” vettem ki. Nagyon jó volt látni a szeretetet és az erős kapcsolatot köztük. Igazi barátoknak tündek. Őszintén meséltek magukról, az életükről és még képeket is mutattak. Kérdezhettünk is, amire szívesen válaszoltak. Szerintem nagyon nehéz mások számára megnyílni, és az igazat elmondani olyan témában, amelynek elég vegyes a megítélése” (C. Ramóna)

A könyvtárban az utolsó alkalommal egy Krisna-tudatú házaspár volt az élő könyvünk, akik a Bhagavad-gítáról és a vegetarizmus okairól meséltek olvasóiknak. B. Tamás ezt írta róluk: „Én a Krisnás házaspár előadásán voltam. Nagyon megfogott, hogy közvetlenek, nyitottak és elfogadóak voltak. A Szekérkarnevált egyszer megnézném, és nem voltam még a Krisna-völgyi búcsúban sem.”

Volt, akihez én nem jutottam el. Ilyen volt a vak Zoli, akinek a történetéről M. Balásztól tudok: „A vak volt az, aki igazán mély nyomot hagyott bennem. Már csak amiatt is, mert annak ellenére, ami vele történt – gyengén látónak született, kb. két éve vesztette el

teljesen a látását –, teljesen pozitívan „látta” az életet. Nem érezte úgy, hogy ő ezzel teljes mértékben hátrányos helyzetbe került volna. Felnyitotta a szemünket rengeteg dologgal kapcsolatban. A technológiai fejlettség nagyon előreszaladt: a telefonja felolvassa, hogy milyen üzeneteket kapott, és azt is, hogy milyen gombot nyomott meg. Ő programozóként dolgozik, és ott is felolvassa a rendszer, hogy milyen billentyűt ütött le. Annak ellenére tehát, hogy nem lát, a hallásával rengeteg problémát át tud hidalni.”

A diákok Zolival, a vak élő könyvvel beszélgetnek

Rendkívüli volt az élő könyvekkel való találkozás, mert önmagukat adták. Köztünk élnek, ugyanolyan emberek, mint mi: egyetemre, főiskolára járnak, bevásárolni mennek, színházat, mozit látogatnak, parkokban sétálnak, dolgoznak.

Mario Vargas Llosa, a Nobel-díjas író szerint: „Az embereket inkább megérteni kell, semmint ítélni felettük”. K. Kata ezt így fogalmazta meg: „Igazából azt gondolom, hogy ez a program nagyon hasznos, főleg azoknak, akiknek előítéleteik vannak. Nekem nem voltak, és a véleményem továbbra sem változott a leszbikusokkal és a transzvesztikákkal kapcsolatban. Rájuk voltam kíváncsi. Sok mindent megtudtam, ami érdekelt. Így elmesélve, hogy megszólaltak a „könyvek”, jobban meg lehetett érteni ezeket a dolgokat. Csak ajánlani tudom, mert tényleg hasznos és érdekes!”

A partnerszervezetek, akik nélkül nem jöhetett volna létre az Élő Könyvtár: INDIT Közalapítvány, PeMel, Kerek Világ Alapítvány, SINOSZ Baranya Megyei Szervezete, Vakok és Gyengénlátók Baranya Megyei Egyesülete, Krisna-völgy, Máltai Szeretetszolgálat, Csorba Győző Könyvtár, PTE KPVK HÖK.

